

มาตรการทางกฎหมายในการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน ในกรณีการจับในความผิดซึ่งหน้า*

อมรเทพ เมืองแสน**

(วันรับบทความ: 23 มีนาคม 2563/ วันแก้ไขบทความ: 18 มิถุนายน 2563/ วันตอบรับบทความ: 14 กรกฎาคม 2563)

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 1. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงศึกษาแนวคิด ทฤษฎีของการจับ ในกรณีความผิดซึ่งหน้า 2. ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับในกรณีความผิดซึ่งหน้าของประเทศไทย และประเทศสหรัฐอเมริกา โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย 3. เพื่อวิเคราะห์ เปรียบเทียบประเด็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจจับและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับตรวจสอบการใช้อำนาจจับ ในกรณีของความผิดซึ่งหน้าจากการศึกษาพบว่า บทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการจับในกรณีความผิดซึ่งหน้าของไทย คล้ายกันกับกฎหมายของฝรั่งเศส แต่มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจกลับมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับของสหรัฐอเมริกา นอกจากนั้นแล้ว สิ่งที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดคือ บทบาทขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมกับการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ โดยกฎหมายฝรั่งเศส ได้ให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าว ด้วยการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินคดี การจับกุม และการสอบสวนคดีที่เป็นความผิดซึ่งหน้า ไว้ค่อนข้างละเอียด รวมถึงมีการสร้างกลไกในการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานรัฐ ตั้งแต่ความผิดเกิดขึ้น ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมากกับของสหรัฐอเมริกาและไทย ที่ไม่มีระบบการสอบสวนในคดีความผิดซึ่งหน้า โดยเฉพาะ รวมถึงมีศาล ซึ่งเป็นองค์กรภายนอกเพียงองค์กรเดียวเท่านั้น ที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจ ของเจ้าพนักงานผู้จับกุมว่า มีเหตุอันควรเชื่อ รวมถึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการจับหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงควรมีการบัญญัติกฎหมายในส่วนของการสอบสวนในคดีความผิดซึ่งหน้าไว้ โดยเฉพาะ รวมถึงควรออกข้อกำหนดให้อัยการและศาล เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบในกรณีของการจับในความผิดซึ่งหน้า ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจตั้งแต่ความผิดเกิด โดยเฉพาะในกรณีของความผิดอาญาร้ายแรง เหมือนเช่นกฎหมายของฝรั่งเศส

คำสำคัญ: การจับ, ความผิดซึ่งหน้า, การตรวจสอบ

*ได้รับทุนอุดหนุนจากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม งบประมาณรายได้ พ.ศ. 2560

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Legal Measures to Scrutinize an Officer's Arresting Power Exercise in a Case of Flagrant Offences^{*}

Amornthep Muangsean^{**}

(Received Date: March 23, 2020, Revised Date: June 18, 2020, Accepted Date: July 14, 2020)

Abstract

The objectives of this research are as follows; first, to study the concepts and theories relating to an officer's power exercise as well as the concepts and theories relating to an arrest in a case of flagrant offences; second, to compare the legal measures to scrutinize an arrest in a case of flagrant offences in France, in the United States of America (USA) and Thailand; third, to analyze and to compare the legal aspects and relating topics on arrest power and legal measures to scrutinize the arresting power exercise in a case of flagrant offences. Results show that French and Thai legal provisions on arresting in a case of flagrant offences share some similarities. But Thai legal measures to scrutinize an officer's arresting power exercise in a case of flagrant offences are similar to American legal measures. Moreover, there are sharp differences between Thai and French legal provisions on roles of organizations in justice systems and participation in a scrutiny. In other words, French legal provisions stipulate principles of prosecution, arresting and investigation in a case of flagrant offences, all in details. Special check-and-balance measures are also provided. Meanwhile, such provisions are absent from Thai and American legal provisions. There is no specific investigation procedure for flagrant offences. Court is the only external organization authorized to scrutinize an officer's arresting power exercise in a case of flagrant offences: whether there are probable causes or urgencies to justify the arrests or not. As a result, in Thailand, there should be statutes to provide a special investigation procedure for flagrant offences. Moreover, like in French legal system, there should be regulations to allow the public prosecutor and the court to scrutinize an arrest in a case of flagrant offences at the initial stage together with the police, especially in a case of serious criminal offences.

Keywords: Arrest, Flagrant Offences, Scrunity

^{*} This research funded by Faculty of Law, Mahasarakham University fiscal year 2017

^{**} Assistant Professor, Faculty of Law, Mahasarakham University

บทนำ

การจับเป็นหนึ่งในการหลายมาตรการบังคับในทางอาญา ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรง ต่อเนื้อตัวร่างกายและสิทธิเสรีภาพ ของผู้ถูกจับโดยตรง ด้วยเหตุนี้ หลักเกณฑ์อันเป็นหลักกฎหมายสากล จึงได้สร้างเงื่อนไขในการจำกัดการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานรัฐ โดยมาตรการสำคัญที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานก่อนที่จะทำการจับกุม คือ การออกหมายซึ่งโดยหลักแล้ว การจับจะกระทำได้อีกต่อเมื่อ มีหมายจับเท่านั้น เว้นแต่กรณีมีความจำเป็นเร่งด่วนจนไม่สามารถออกหมายดังกล่าวได้ทัน จึงจะถือเป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานรัฐในการจับโดยไม่ต้องมีหมายและเพื่อให้การออกหมายเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง หน่วยงานที่มีอำนาจในการอนุญาตให้ออกหมายได้ จะต้องมีความเป็นกลางตามหลัก แห่งการคานอำนาจ และเป็นที่ยอมรับกันในอารยประเทศว่า องค์การที่มีความเป็นกลางอย่างแท้จริงและมีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐในการอนุญาตหรือมีคำสั่งให้มีการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล ผู้ถูกกล่าวหา คือ ศาล ดังนั้น ศาลจึงเป็นผู้ออกหมาย หลักการดังกล่าวถูกสร้างขึ้น เนื่องจากต้องการให้การกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นได้รับการตรวจสอบจากศาล ซึ่งเป็นองค์กรอิสระอื่น นอกจากการตรวจสอบภายในขององค์กรด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบที่เรียกว่า Accountability และยังถือเป็นการถ่วงดุลอำนาจ Check and balance ระหว่างองค์กรอีกด้วย

เนื่องจาก หากการใช้อำนาจดังกล่าวขาดการตรวจสอบ ย่อมส่งผลให้เกิดการจำกัดเสรีภาพของบุคคลได้โดยง่าย โดยเฉพาะในกรณีของข้อยกเว้นของการจับ ที่เจ้าพนักงานผู้ทำการจับกุมไม่ต้องมีหมาย เช่น ในกรณีของความผิดซึ่งหน้า ซึ่งอาศัยความจำเป็นหรือเหตุจำเป็นเร่งด่วนในการจับตัวผู้กระทำความผิดให้ได้โดยเร็ว เพราะถ้าหากผู้จับมิได้รับทำการจับในขณะนั้น และปล่อยเวลาล่วงเลยมาอีก ย่อมทำให้ความกระชั้นชิดต่อเนื่องกับเวลาที่ความผิด เกิดหายไป ซึ่งความจำเป็นเร่งด่วน ของเจ้าพนักงานผู้ใช้ดุลพินิจในการจับ ในความผิดซึ่งหน้า จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการตรวจสอบ

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะทำการศึกษา โดยเฉพาะ ในประเด็นของการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน ในกรณี การจับในความผิดซึ่งหน้า เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและประเด็นข้อขัดข้องต่าง ๆ อันจะนำมาสู่ข้อเสนอสำหรับการแก้ไข เพิ่มเติมหลักกฎหมาย รวมถึงมาตรการในทางกฎหมายต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ของการจับ ในกรณีความผิดซึ่งหน้า
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับ ในกรณีความผิดซึ่งหน้าตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส และประเทศสหรัฐอเมริกา โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการกฎหมายของประเทศไทย

3. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ เปรียบเทียบประเด็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจจับและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจจับ ในกรณีของความผิดซึ่งหน้า

สมมติฐาน

การจับในกรณีของความผิดซึ่งหน้า ถือเป็นข้อยกเว้นของการจับ โดยที่ไม่มีหมายอย่างหนึ่งซึ่งกระทำโดยเจ้าพนักงาน ซึ่งได้รับมอบอำนาจจากบทบัญญัติของกฎหมาย และเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนแรกๆ ก่อนที่จะมีการนำเอาตัวบุคคลให้อยู่ในอำนาจของรัฐ เป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานที่มีความสำคัญ รวมถึงเป็นจุดเริ่มต้นของต้นธารในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจะต้องมีมาตรฐานและความชัดเจนโดยเฉพาะในเรื่องของการตรวจสอบการใช้อำนาจ

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาถึง แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจน ความหมายของการจับ ในกรณีความผิดซึ่งหน้า รวมถึงศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับ ในกรณีความผิดซึ่งหน้าของประเทศฝรั่งเศส และ ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ และคอมมอนลอว์ โดยทำการศึกษาร่วมกับมาตรการทางกฎหมายในเรื่องของการจับในความผิดซึ่งหน้าของไทย เพื่อนำไปสู่การศึกษาวินิจฉัย เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจจับและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับตรวจสอบการใช้อำนาจจับ ในกรณีของความผิดซึ่งหน้า

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา รวมถึงวรรณกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น วิทยานิพนธ์ บทความ วารสาร งานวิจัยทั้งที่เป็นภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ รวมถึงศึกษาจากกฎหมาย คำพิพากษาของต่างประเทศและประเทศไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎีของการตรวจสอบการใช้อำนาจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การจับ ในกรณีของความผิดซึ่งหน้า
2. เพื่อให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับ ในกรณีความผิดซึ่งหน้า ตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส และประเทศสหรัฐอเมริกา โดยทำการศึกษาร่วมกับมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย
3. เพื่อให้ทราบถึงให้ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจจับ และมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับตรวจสอบการใช้อำนาจจับในกรณีของความผิดซึ่งหน้า

ผลการศึกษา

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การเข้ามาตราการบังคับในทางอาญาของเจ้าพนักงานรัฐ ย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ การเข้ามาตราการบังคับในทางอาญาทุกประเภท จะต้องได้รับการตรวจสอบในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความโปร่งใส

1.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ

สืบเนื่องจากแนวคิดที่ว่า การดำเนินคดีอาญาในทุกขั้นตอนจะต้องมีการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจกันไว้ เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบ จากบุคคลในองค์กรของรัฐ (คณิต ณ นคร, 2531, น. 70) ด้วยเหตุนี้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงต้องมีการแบ่งแยกองค์กรที่ใช้อำนาจ และมีการกำหนดมาตรการ วิธีการ และกลไก ที่ทำให้องค์กรที่ใช้อำนาจในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน การเปิดให้องค์กรอื่นได้ตรวจสอบรับรู้และเข้าถึงข้อมูลนั้น คือ ความโปร่งใส (Transparency) ของการใช้อำนาจ และการเปิดให้องค์กรอื่นยับยั้งการใช้อำนาจโดยมิชอบได้นั้น คือ ความรับผิดชอบต่อการตรวจสอบ (Accountability) (คณิต ณ นคร, น. 49-51)

1.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจับ ในกรณีความผิดซึ่งหน้า

แนวคิดเรื่องการจับในกรณีของความผิดซึ่งหน้า ถือเป็นแนวคิดที่ถูกบัญญัติขึ้น เพื่อรองรับการใช้อำนาจของรัฐเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในกรณีที่เกิดสถานการณ์ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี ซึ่งในปัจจุบัน ความหมายของ “การกระทำความผิดซึ่งหน้า” ได้ถูกนิยามไว้ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80 โดยมีความว่า “เรียกว่าความผิดซึ่งหน้านั้น ได้แก่ ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำหรือพบในอาการใด ซึ่งแทบไม่มีความสงสัยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้ว”

อย่างไรก็ดี ความผิดอาญาดังระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ ให้ถือว่าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งหน้าในกรณีดังนี้

เมื่อบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตั้งผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะ

เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากกระทำความผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ นั้นและมีสิ่งของที่ได้อาจจากการกระทำ หรือ เครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำความผิดหรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้า หรือเนื้อตัวของผู้นั้น”

โดยการจับในความผิดซึ่งหน้า ถือเป็นข้อยกเว้นที่สำคัญ จากการตรวจสอบการใช้อำนาจในการจับกุมของเจ้าพนักงาน จากองค์กรภายนอกที่ใช้การออกหมาย เป็นเครื่องมือในการควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานก่อนการจับ ซึ่งแนวคิดดังกล่าว ไม่เพียงแต่ได้รับการยอมรับในไทยเท่านั้น หากแต่ยังปรากฏในแทบทุกประเทศ (จุติ ธรรมโนวานิช, 2537, น. 63)

2. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับในกรณีความผิดซึ่งหน้า

2.1. ในประเทศฝรั่งเศส

การจับในกรณีของความผิดซึ่งหน้าของประเทศฝรั่งเศสนั้น เป็นขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญา ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของตำรวจ และอัยการ

2.1.1 นิยาม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส มาตรา 53 ได้วางหลักเกณฑ์ของการกระทำความผิดซึ่งหน้าว่า หมายถึง ความผิดซึ่ง...

1. กำลังกระทำอยู่ในขณะนั้น
2. เพิ่งกระทำลงสดๆ
3. ในระยะเวลาใกล้ชิดกับการกระทำความผิด ผู้ต้องสงสัยถูกประชาชนไล่ตามจับและกล่าวหาด้วยเสียงร้องเอะอะ
4. ในระยะเวลาใกล้ชิดกับการกระทำความผิดได้พบผู้ต้องสงสัย มีสิ่งของหรือร่องรอยพิรุช ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่า ผู้นั้นได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด และ ความผิดซึ่งหน้าจะไม่เข้าลักษณะดังกล่าวข้างต้นแต่ได้กระทำลงภายในบ้านเรือน และผู้เป็นเจ้าของบ้านได้แจ้งความแก่อัยการหรือนายตำรวจฝ่ายคดีขอให้ไปทำการสอบสวน (เมธา วาติเจริญ, 2539, น. 218)

2.1.2 การตรวจสอบการจับ

โดยมาตรการในการตรวจสอบการจับกรณีความผิดซึ่งหน้าของฝรั่งเศส มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์โดยการตรวจสอบที่สำคัญอยู่ที่การวางหลักในการสอบสวนคดีความผิดซึ่งหน้าไว้โดยเฉพาะ โดยได้วางหลักเกณฑ์ในการสอบสวนเบื้องต้นและการสอบสวนคดีความผิดซึ่งหน้า (Enquêtes préliminaires et de flagrants délits) ไว้ในหมวด 2 โดยหลักก่อนที่จะมีการพิจารณาคดีในศาล จะต้องมีการสอบสวนคดีอาญานั้นเสียก่อน ความมุ่งหมายในการสอบสวนคดีความผิดซึ่งหน้า (Flagrant délit) ก็เนื่องมาจากความต้องการที่จะรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหลายในทันทีหรือในเวลากระชั้นชิดกับเวลาที่เกิดการกระทำความผิดขึ้นโดยผู้มีอำนาจสอบสวน ได้แก่ นายตำรวจ อัยการ และผู้พิพากษาศาลไต่สวน (สถาบันกฎหมายอาญา, 2540, น. 360) อีกทั้ง ยังเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการจับโดยไม่มีหมายการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การสอบสวนเบื้องต้น (enquête préliminaire), การสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้า (enquête en cas d'infraction) และการสอบสวนของผู้พิพากษาสอบสวน (instruction หรือ information) หากแต่การสอบสวนที่มีบทบาทในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐในการจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้ามากที่สุด คือ การสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้า ซึ่งการสอบสวนในกรณีดังกล่าว จะต้องระบุเหตุหรือการกระทำที่เข้าลักษณะว่าเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าตั้งแต่ต้น เพื่อให้เกิดอำนาจในการสอบสวนแบบความผิดซึ่งหน้า (เมธา วาติเจริญ, 2539, น. 214)

การดำเนินการสอบสวนกรณีความผิดซึ่งหน้าในประเทศฝรั่งเศส เป็นการร่วมมือกันระหว่างนายตำรวจฝ่ายคดี (les officiers de la police judiciaire) กับอัยการ (Procureur de la République) โดยเมื่อพบการกระทำความผิดซึ่งหน้าหรือได้รับแจ้งว่า มีการกระทำความผิดซึ่งหน้าเกิดขึ้น นายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรีบแจ้งให้อัยการทราบทันที เพื่อให้อัยการพิจารณาว่า ควรจะไปยังที่เกิดเหตุด้วยตนเองและออกคำสั่งต่าง ๆ ตามสมควรหรือไม่ แล้วนายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรีบไปยังที่เกิดเหตุโดยไม่ชักช้า และกระทำการบางอย่างตามที่จำเป็นเพื่อรักษาพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่จะสามารถแสดงข้อเท็จจริงไม่ให้สูญหายไปโดยอาจถ่ายภาพหรือพิมพ์ลายนิ้วมือไว้หรือยึดอาวุธและเครื่องมือที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดและที่เป็นผลจากการกระทำความผิดรวมทั้งรักษา

ร่องรอยต่าง ๆ ไว้ Code de procédure pénale Art. 54. เพื่อความจำเป็นในการสอบสวน เฉพาะนายตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้นที่มีอำนาจควบคุมตัวบุคคลใดที่อาจให้ความรู้เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือเห็นว่าจำเป็นต้องควบคุมได้เพื่อตรวจสอบว่าผู้นั้นเป็นใคร การควบคุมอาจควบคุมไว้ ณ ที่ใดก็ได้ เช่น สถานีตำรวจหรือสถานที่ราชการและอาจย้ายตัวผู้นั้นไปที่ใด ๆ ก็ได้ Code de Procédure Pénale Art. 63 (เมธา วาตีเจริญ, เล่มเดิม, น. 220-221) แต่อำนาจในการสอบสวนของอัยการ ย่อมสิ้นสุดลง หากผู้พิพากษาสอบสวนได้ไปยังที่เกิดเหตุและเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษามาสอบสวน ที่จะทำการต่อไป โดยผู้พิพากษาสอบสวนอาจทำเองหรือมอบหมายให้นายตำรวจฝ่ายคดีทำการต่อไปก็ได้

2.2 ในสหรัฐอเมริกา

2.2.1 นิยาม

ในส่วนของการจับในความผิดซึ่งหน้าของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น โดยปกติแล้ว การจับ โดยชอบด้วยกฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น สามารถทำได้ 2 ทาง คือ การจับตามหมายจับ (Arrests with a warrant) และการจับโดยไม่มีหมาย (Arrests without a warrant) จึงเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย สามารถจับโดยไม่มีหมายได้ ถ้าการจับ ดังกล่าวเป็นการจับอันเนื่องมาจาก ได้กระทำความผิดต่อหน้าเจ้าพนักงาน ซึ่งการจับอันเนื่องมาจาก ได้กระทำความผิดต่อหน้าเจ้าพนักงาน หรือ “ in the presence of ” นั้น เป็นกรณีที่ ถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจพบว่าการกำลังกระทำความผิดร้ายแรงขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจที่จะจับ บุคคลนั้นได้ และข้อมูลที่เจ้าพนักงานตำรวจ ได้มาจากพฤติการณ์ดังกล่าว จะกลายเป็นเหตุอันควรเชื่อ ได้ในการจับ (State v. Pluth , 157 Minn. 145 , 195 N.W.789 (1923)) (อริยา มนุสข, 2547, น. 71)

2.2.2 การตรวจสอบการจับ

การตรวจสอบการจับกรณีความผิดซึ่งหน้านั้น ศาลสูงสหรัฐอเมริกาได้วางหลักไว้ว่า ไม่จำเป็นต้องมีหมายจับ หากการจับนั้น ได้กระทำไปโดยมีเหตุอันควรเชื่อได้แล้วถือว่า เป็นการจับ ที่ชอบด้วยกฎหมาย (พิมพ์เพ็ญ พัฒโน, 2542, น. 58) แต่จะต้องนำตัวผู้ถูกจับมาพบศาลโดยเร็ว เพื่อให้ศาลมีโอกาสตรวจสอบถึง “เหตุอันควรเชื่อได้” นั้น จากการที่สหรัฐอเมริกาได้วางหลักการจับ การค้นไต่สวนอยู่บนพื้นฐานของเหตุอันควรเชื่อได้เป็นสำคัญ ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการ การตรวจสอบถึงเหตุอันควรเชื่อได้นั้น ๆ ไว้ ซึ่งหลักการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการจับกุมตัว ของสหรัฐอเมริกาอย่างหนึ่งคือ หลักการปรากฏตัวของผู้ถูกจับ ต่อหน้าเจ้าพนักงาน (appearance before a judicial) อันเป็นหลักเกณฑ์ที่ศาลฎีกาสหรัฐฯ เพิ่งจะวางเป็นบรรทัดฐานไว้ไม่นานมานี้ ในคดี County of Riverside v. McLaughlin ,1991 ว่าการใช้ดุลพินิจในการจับกุมของตำรวจ จะต้องได้รับการตรวจสอบถึงเหตุอันควรเชื่อได้ในการจับภายใน 48 ชั่วโมงหลังจากทำการจับกุม ว่าชอบด้วยเหตุหรือไม่ (อริยา มนุสข, 2547, น. 83) และถ้าควบคุมกระทำโดยไม่ผ่านการตรวจสอบ ถึงเหตุดังกล่าวนานกว่า 48 ชั่วโมงให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ระยะเวลาที่เกินกว่านั้นไม่ชอบด้วยเหตุผล เว้นแต่รัฐบาลจะพิสูจน์ให้เห็นว่าระยะเวลาดังกล่าวเป็นเรื่องจำเป็นอันเนื่องมาจากเหตุจำเป็นเร่งด่วน โดยสุจริตหรือพฤติการณ์พิเศษอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นการจับตามหมายจับที่ออกโดยผู้พิพากษา ก็ไม่จำเป็นต้องมีพิสูจน์ระยะเวลาดังกล่าว แต่ถ้ามีการตัดสินใจว่าระยะเวลา ควบคุมตัวไม่ชอบด้วยเหตุผล พยานหลักฐานที่ได้รับมาภายในระยะเวลาดังกล่าว รวมทั้งคำให้การ (incriminating statements) จะไม่สามารถใช้ในชั้นพิจารณาได้ แม้ว่ากระบวนการพิจารณายังคงดำเนินต่อไปได้ (อุทัย อาทิวรา, 2546, น. 9)

นอกจากนี้ การจับโดยไม่มีหมายในสหรัฐอเมริกาถือว่า เป็นกรณีที่มีเหตุจำเป็นเร่งด่วน เช่น ผู้กระทำความผิดจะหลบหนี ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่จะมีเวลาไปขอหมายศาลก่อน (pre-arrest warrant) เพื่อตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงาน ดังนั้น ตำรวจอาจจับได้ก่อนในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน หรือจำเป็นอย่างยิ่งแม้มิใช่ความผิดซึ่งหน้าเมื่อจับแล้วจะต้องนำมามอบให้พนักงานอัยการพร้อมทั้งแจ้งรายละเอียดต่าง ๆ ให้พนักงานอัยการทราบเพื่อขอให้พนักงานอัยการขอหมายจับย้อนหลัง (post-arrest warrant) การกระทำเช่นนี้ ย่อมยังผลให้อัยการได้ใช้ดุลพินิจตรวจสอบความถูกต้อง และเหตุผลสมควรของการจับนั้น เท่ากับเป็นการให้สัตยาบันในการจับ (จุติ ธรรมโนวานิช, 2537, น. 49) และหากการจับไม่ได้ตั้งอยู่บนรากฐาน โดยมีเหตุอันควรเชื่อได้แล้ว ถือว่าเป็นการจับที่ไม่ชอบจึงต้องปล่อยตัวผู้นั้นโดยเร็วที่สุด และบางกรณีอาจเรียกค่าเสียหายจากเจ้าหน้าที่ผู้ทำการจับได้รวมถึงพยานหลักฐานที่ได้มาโดยการกระทำอันเป็นการละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคลตามรัฐธรรมนูญรับฟังไม่ได้ตามหลัก “กฎแห่งการลบล้างพยานหลักฐาน” (exclusionary rule) (จุติ ธรรมโนวานิช, 2537, น. 70)

นอกจากนี้ ศาลสูงสหรัฐอเมริกา ยังพยายามที่จะให้ความคุ้มครองแก่สิทธิเสรีภาพของบุคคลในการถูกจับกุมให้มากที่สุด เท่าที่รัฐธรรมนูญจะเอื้ออำนวยให้ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่ศาลใช้เพื่อควบคุมเจ้าพนักงานตำรวจที่จับกุมบุคคลโดยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยในการจับผู้จับควรจะต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับว่าเขาต้องถูกจับทุกครั้ง เพื่อที่จะแสดงเจตนาของผู้จับไปให้ผู้ที่จะถูกจับทราบ มิฉะนั้นแล้ว ผู้จะถูกจับอาจจะอ้างเหตุต่อสู้หรือขัดขวางการจับนั้นได้ อย่างไรก็ตามการจับในกรณีไม่มีหมายโดยเฉพาะ ในเรื่องความผิดซึ่งหน้ามักจะถูกผ่อนปรนในเรื่องของการแจ้งสิทธิต่าง ๆ โดยศาล ได้วางหลักยกเว้นกรณีดังกล่าวไว้ในคำพิพากษาคดี Daniel V. State Fla.App., 132 So. 2nd 312 (District Court of Appeal of Florida, 1961) ที่วางหลักว่าในกรณีดังต่อไปนี้ ผู้จับไม่จำเป็นต้องแจ้ง คือ

1. เมื่อการแจ้งเช่นนั้นจะทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้จะจับ
2. เมื่อการแจ้งเช่นนั้น จะทำให้เกิดผลในทางตรงข้ามกล่าวคือ แทนที่จะทำให้เกิดผลได้โดยละมุนละม่อม แต่กลับจะทำให้เกิดการต่อสู้ขัดขวางขึ้น เช่น แทนที่จะแจ้งว่าจะจับหรือทำการจับอาจจะทำเป็นเชิญไปทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เป็นต้น
3. เมื่อผู้ที่จะถูกจับกำลังกระทำความผิดอยู่เช่นที่เคยมีคำวินิจฉัยของศาล ในคดี Squardrito V. Griebisch, (1956) (อริยา มนุสข, 2547, น. 85)
4. เมื่อผู้ที่จะถูกจับกำลังหลบหนีหรือจะหลบหนี (จุติ ธรรมโนวานิช, 2537, น. 98-99)

2.3 ในประเทศไทย

2.2.1 นิยาม เปรียบเทียบ ไทยกับฝรั่งเศส ไทย กับสหรัฐอเมริกา

ความหมายของการกระทำความผิดซึ่งหน้า ทั้งในสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส รวมทั้งของประเทศไทยจะพบว่า “ความผิดซึ่งหน้า” ในความหมายที่ยังให้เกิดอำนาจในการจับผู้กระทำความผิด ซึ่งไม่มีหมายนั้น ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะเจาะจงว่า จะต้องเป็นการจับในกรณีที่เห็นการกระทำความผิดเกิดขึ้นต่อหน้าต่อตาผู้จับเท่านั้นแต่ยังหมายความรวมถึงพฤติการณ์อื่นใดที่เกิดขึ้นในลักษณะที่กระชั้นชิดกับเวลาที่จับอีกด้วย

ในสหรัฐอเมริกา นั้น ไม่ได้บัญญัติถึงการกระทำความผิดซึ่งหน้าเป็นเรื่องเฉพาะในตัวบทกฎหมาย หากแต่แทรกอยู่ในข้อยกเว้นของการจับและการค้นโดยไม่มีหมายในส่วนต่าง ๆ ซึ่งพอจะประมวลได้ว่า การจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าในสหรัฐอเมริกานั้นต้องพิจารณาจากพฤติการณ์เป็นรายกรณีไป โดยพิจารณาพฤติการณ์ที่เรียกว่า in the present of หรือต่อหน้าผู้จับซึ่งจะปรากฏอยู่ในพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่นเมื่อมีการจับโดยมีเหตุจำเป็นเร่งด่วน (exigent circumstances), กรณีติดตามผู้กระทำไปอย่างกระชั้นชิด (hot pursuit) เป็นต้น ซึ่งพฤติการณ์เหล่านี้มีพื้นฐานมาจากเรื่องเดียวกัน คือ ความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานหรือเพื่อได้ตัวผู้กระทำความผิด โดยเป็นการพบผู้กระทำความผิดในระยะกระชั้นชิดกับความผิดเกิด ซึ่งเหมือนกับไทยและฝรั่งเศส หากแต่ต่างกันตรงที่ทั้งไทยและฝรั่งเศสมีความเหมือนกันตรงที่ ได้มีการบัญญัติในเรื่องหลักเกณฑ์การจับกรณีความผิดซึ่งหน้าไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างชัดเจน และในส่วนการบัญญัติความหมายของการกระทำความผิดซึ่งหน้าไม่ได้จำกัดว่าจะต้องเป็นการเห็นขณะกระทำความผิดจริง ๆ หากแต่ยังรวมถึงพฤติการณ์อื่นใดที่เกิดขึ้นในลักษณะกระชั้นชิดอีกด้วย ดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 53 ซึ่งได้กำหนดพฤติการณ์ของความผิด ซึ่งหน้าคล้ายกับ มาตรา 80 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

คือ หมายรวมถึงความผิดที่เพิ่งกระทำลงสด ๆ หรือมีการไล่จับและกล่าวหาด้วยเสียงร้องเอะอะ ซึ่งเป็นการพิจารณาระยะเวลาที่ความผิดเกิดกับเวลาที่ทำการจับหรือ กรณีที่พบพยานหลักฐานว่าเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นการพิจารณาถึงระยะเวลาที่ได้พบกับความสงสัยอันเกิดจากพยานหลักฐาน หรือสิ่งของร่องรอยพิรุธที่ต้องมีความกระชั้นชิดกันมาก หากแต่อำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าของฝรั่งเศสกับไทยต่างกัน เนื่องจากการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าในกฎหมายฝรั่งเศส ถือเป็นหน้าที่ของทุกคน

แต่ในกฎหมายไทย ได้กำหนดอำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าไว้ โดยแยกอำนาจในการจับกุมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไว้มากกว่าราษฎรโดยถืออำนาจจับของเจ้าพนักงานเป็นหลัก ส่วนอำนาจในการจับของราษฎรเป็นเรื่องรอง (อริยา มนุสสุ, 2547, น. 122-123)

2.2.2 การตรวจสอบการจับ เปรียบเทียบ ไทยกับ ฝรั่งเศส ไทยกับสหรัฐอเมริกา

โดยในส่วนของการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการจับกรณีความผิดซึ่งหน้าของประเทศไทยนั้น สามารถทำได้ทั้ง ก่อนทำการจับกุมและภายหลังจากการจับกุม แต่ได้มีการบัญญัติมาตรการใดเป็นพิเศษต่างจากมาตรการตรวจสอบการจับ กรณีทั่วไป คือ ภายหลังจากการที่มีการจับกุม ก็มีมาตรการตามหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 64 คือ ต้องให้ศาลผู้ออกหมายเป็นผู้ตรวจสอบความชอบในการจับว่าจับถูกต้องหรือไม่และการจับเป็นการจับตามหมายโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หากแต่วิธีการให้ศาลเป็นผู้ตรวจสอบกรณีนี้ใช้เฉพาะการจับกรณีมีหมายจับเท่านั้น มิได้รวมถึงการจับโดยไม่มีหมาย ดังนั้น ในกรณีความผิดซึ่งหน้า การตรวจสอบในส่วนนี้ จึงขาดไป

แต่อย่างไรก็ตาม การจับกรณีความผิดซึ่งหน้า ก็ยังต้องกระทำตามหลักเกณฑ์ในการจับ ซึ่งมีการวางมาตรการตรวจสอบ การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานแทรกอยู่ โดยในปัจจุบัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติอย่างชัดเจนทั้งในเรื่องการแจ้งว่าจะถูกจับในชั้นจับกุม

และการแจ้งสิทธิซึ่งเจ้าพนักงานจะต้องกระทำทั้งในชั้นจับกุมและในชั้นสอบสวน ดังนั้น การจับกุมความผิดซึ่งหน้านั้น ผู้จับก็จะต้องมีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งผู้ถูกจับว่า เขาจะต้องถูกจับตามมาตรา 83 เป็นหลัก เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นหรือมีพฤติการณ์อันเป็นเหตุให้ไม่อาจทำให้เจ้าพนักงานแจ้งได้เท่านั้น จึงจะเป็นข้อยกเว้นในทางปฏิบัติ หลักการแจ้งว่าจะต้องถูกจับและการแจ้งสิทธิ จึงเป็นมาตรการในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายในการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานก่อนการจับได้กรณีหนึ่ง

ส่วนมาตรการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงาน ภายหลังการจับกุมความผิดซึ่งหน้าของไทยก็ไม่มีมาตรการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจที่แตกต่างจากการจับกุมทั่ว ๆ ไป อาทิ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84 ได้กำหนดให้ เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 โดยทันทีและแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้จับทราบซึ่งถือเป็นการตรวจสอบภายในองค์กรของตำรวจเอง ในกรณีที่ราษฎรจับจะต้องบันทึกรายละเอียดตามที่กฎหมายกำหนด อาทิ ชื่อ ที่อยู่ผู้จับ ในกรณีนี้เพื่อเป็นหลักฐานและเท่ากับเป็นการวางมาตรการป้องกันมิให้มีการกลั่นแกล้งจับผู้อื่น เนื่องจากผู้ถูกจับสามารถถูกตามตัวให้ต้องรับผิดทางอาญาได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83, มาตรา 84 ได้กำหนดให้ผู้จับต้องทำการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับโดยไม่ชักช้าเป็นการตรวจสอบโดยผู้ถูกจับเองและได้รับโอกาสแจ้งให้ญาติหรือผู้ที่ผู้ถูกจับไวใจทราบในโอกาสแรก

ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ถูกจับและญาติมีโอกาสตรวจสอบว่า มีเหตุที่จะถูกจับตามหมายจับหรือไม่ (สถาบันกฎหมายอาญา, 2542, น. 129) รวมทั้ง บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84 ยัง ได้กำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้จับต้องแจ้งให้ผู้จับทราบถึงสิทธิตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 7/1 อีกด้วย มิฉะนั้น ถ้อยคำของผู้ถูกจับไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับได้และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84/1 ก็ได้ให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่งให้สามารถปล่อยชั่วคราวหรือควบคุมผู้ถูกจับโดยไม่มีหมายไว้ จนกว่าจะถึงเวลาศาลเปิดทำการในกรณีที่ต้องส่งตัวผู้ถูกจับไปยังศาล แต่ไม่อาจส่งได้ในขณะนั้นเนื่องจากเป็นเวลาศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ อันถือเป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไป ซึ่งถือเป็นมาตรการในการช่วยบรรเทาความเสียหายอันเนื่องมาจากความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรม คือ เป็นการพยายามที่จะให้มีการทวงหนี้เร็วเสรีภาพ โดยไม่ผ่านการตรวจสอบจากองค์กรกลางให้น้อยที่สุด

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 86 ประกอบกับมาตรา 87 ได้กำหนดให้รับส่งตัวผู้ถูกจับมาศาลโดยเร็ว โดยห้ามมิให้ควบคุมห้ามผู้ถูกจับเกินกว่าจำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เขาหนีเท่านั้นและเพื่อให้ศาลทำการตรวจสอบเหตุแห่งการจับหากเป็นการจับโดยมีหมายศาลแต่ถ้าเป็นการจับหรือการค้นโดยไม่มีหมาย นอกจากศาลจะตรวจสอบว่ามีเหตุในการจับหรือไม่แล้ว ยังต้องตรวจสอบถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่จะทำการจับโดยไม่มีหมายด้วย และมาตรา 84 วรรคท้าย ของ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ได้วางหลักเพื่อมิให้เจ้าพนักงานผู้จับกุมหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในชั้นจับกุมหรือรับมอบตัวผู้ถูกจับเค้นเอาคำรับสารภาพของผู้จับว่า ตนได้กระทำผิดแต่จะต้องนำสืบให้ศาลเห็นว่ามีเหตุอันสมควรในการจับ เนื่องจากผู้ถูกจับได้กระทำความผิดซึ่งหน้าแก่ตน

การใช้อำนาจในการตรวจสอบ โดยการขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล ตามมาตรา 87 ก็เป็นหนึ่งในวิธีที่จะตรวจสอบถึงความชอบในการใช้อำนาจจับได้ ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหมดอำนาจในการควบคุมตัวแล้ว แต่ยังคงมีความจำเป็นที่ต้องเอาตัวผู้ต้องหาไปไว้ในอำนาจรัฐอีก เพื่อทำการสอบสวนอีก ย่อมต้องมาขอฝากขังต่อศาล ซึ่งหากศาลเห็นว่าการจับกุมบุคคลนั้นกระทำไม่ชอบ ศาลย่อมมีอำนาจที่จะไม่ออกหมายขังผู้ต้องหา เนื่องจากเหตุในการจับและการควบคุม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90 ให้สิทธิแก่ผู้ถูกคุมขัง อัยการ หรือบุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขังสามารถร้องขอให้ศาลพิจารณาว่าการควบคุม หรือขัง ไม่ว่าจะเกิดโดยเจ้าพนักงานหรือบุคคลใดหากกระทำโดยมิชอบ ก็สามารถร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ปล่อยได้ และการตรวจสอบการใช้อำนาจในชั้นศาลที่สำคัญ คือ การตรวจสอบควบคุมโดย การไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากการจับกุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 อีกประการหนึ่ง

ในส่วนของแต่ละประเทศ ได้กำหนดมาตรการในการตรวจสอบการใช้อำนาจในการจับกุม ผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า ให้มีมาตรการที่ต่างจากการจับกุมผู้กระทำความผิดในกรณีทั่วไยกตัวอย่างเช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการวางมาตรการในการตรวจสอบภายหลังการจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า ซึ่งเป็นการจับกรณีเร่งด่วนที่ไม่อาจขอหมายศาลได้ทัน โดยกำหนดว่าเมื่อจับแล้ว จะต้องนำมามอบให้พนักงานอัยการพร้อมทั้งแจ้งรายละเอียดต่าง ๆ ให้พนักงานอัยการทราบ เพื่อขอให้พนักงานอัยการขอหมายจับย้อนหลัง (Post-Arrest Warrant) และยังได้วางหลักว่า จะต้องนำตัวผู้ถูกจับไปยังศาลเพื่อตรวจสอบความชอบในการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานให้เร็วที่สุด โดยต้องตรวจสอบถึงเหตุอันควรเชื่อได้ในการจับภายใน 48 ชั่วโมงหลังจากทำการจับกุมหากควบคุมตัวนานกว่าระยะเวลาดังกล่าวให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าพยานหลักฐานในเวลาดังกล่าวรวมทั้งคำให้การ (incriminating statements) จะไม่สามารถใช้ชั้นพิจารณาได้ แม้ว่ากระบวนการพิจารณายังคงดำเนินต่อไปได้ นอกจากนี้ ยังได้สร้างบทตัดพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายตามหลัก exclusionary rule ดังนั้น ศาลจึงเป็นผู้ตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการใช้อำนาจจับโดยไม่มีหมายของเจ้าพนักงานได้ภายหลังทำการจับกุม

โดยแนวคิดในเรื่องการไม่ต้องแจ้งว่า เขาจะถูกจับนั้น มิได้จำกัดอยู่เฉพาะในสหรัฐอเมริกา เท่านั้น แต่ประเทศไทยเองยังรับหลักการดังกล่าวมาด้วย ดังที่ปรากฏใน คำพิพากษาฎีกาที่ 512/2480 ที่วางหลักว่าการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80 เจ้าพนักงานผู้จับไม่ต้องแจ้งแก่ผู้นั้นว่า เขาต้องถูกจับตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรค 1

ส่วนมาตรการในการตรวจสอบการใช้อำนาจจับกุมของเจ้าพนักงานกรณีความผิดซึ่งหน้า ในฝรั่งเศสได้กำหนดว่า การจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าในกรณีจำเป็นเร่งด่วนหรือไม่ต้องพิจารณาจากประเภทความผิด โดยถือว่า ถ้าเป็นความผิดเล็กน้อย ก็ไม่ถือเป็นเหตุจำเป็นเร่งด่วนที่จะเข้าจับได้ นอกจากนี้ ยังได้สร้างระบบการตรวจสอบโดยกำหนดให้อัยการมีอิสระในการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับคดีค่อนข้างมาก ตั้งแต่อำนาจรับคำร้องทุกข์และพิจารณาว่าความผิดที่เกิดดังกล่าวควรจะดำเนินการอย่างไรต่อไป หากเห็นว่าควรจะดำเนินคดีต่อไปก็ต้องแยกว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีประเภทใดอาทิ หากเป็นความผิดซึ่งหน้าก็ต้องดำเนินการแบบความผิดซึ่งหน้าต่อไปซึ่งแตกต่าง

จากระบบกฎหมายของไทยที่ไม่ได้บัญญัติให้อำนาจอัยการ ในการรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ แก้อัยการแต่อย่างใด แม้ว่าความผิดดังกล่าวจะเป็นความผิดซึ่งหน้าที่เกิดขึ้นต่อหน้าต่ออัยการก็ตาม อัยการก็ยังคงต้องเป็นผู้นำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปแจ้งยังพนักงานตำรวจ และไม่ถือว่ากรณีดังกล่าว เป็นความผิดซึ่งหน้าแต่ประการใด

ดังนั้น อัยการจึงไม่มีอำนาจในชั้นจับกุมแต่อย่างใด เนื่องจากกฎหมายบัญญัติให้อำนาจ ดังกล่าวเป็นอำนาจของพนักงานตำรวจโดยเฉพาะ อาทิ ความผิดฐานเบิกความเท็จ พนักงานอัยการ ต้องแจ้งเรื่องดังกล่าวให้กับพนักงานสอบสวน เพื่อทำการสอบสวนจับกุมผู้นั้น ซึ่งเท่ากับว่าอัยการ ได้ทำการตรวจสอบการใช้อำนาจของพนักงานตำรวจไปในตัว และอัยการฝรั่งเศส มีอำนาจทำการ สอบสวนกรณีความผิดซึ่งหน้า ซึ่งตำรวจต้องแจ้งให้อัยการทราบ และอัยการมีอำนาจไปยังที่เกิดเหตุ ทำการสอบสวนด้วยตนเองหรือสั่งการตามความเห็นสมควรหรืออาจสั่งให้ตำรวจทำการสอบสวน ในความควบคุมของอัยการได้ทั้งสิ้น นอกจากนี้ อัยการยังมีอำนาจสอบปากคำพยานเพื่อใช้เป็น พยานหลักฐานในการดำเนินคดีในชั้นศาลต่อไปและในกรณีความผิดซึ่งหน้าอัยการผู้สอบสวน ยังเป็นผู้อำนวยการค้นในการค้นสถานที่บางแห่งตามที่กฎหมายกำหนด และมีอำนาจออก หมายเรียกให้บุคคลมาพบอัยการ ซึ่งอำนาจเหล่านี้ อัยการไทยไม่มีอยู่เลย เพราะกฎหมายไทย มิได้กำหนดแยกการสอบสวนกรณีความผิดซึ่งหน้าไว้ต่างหากจากกรณีอื่น ๆ โดยกำหนดให้เป็น อำนาจของพนักงานสอบสวนเหมือนคดีทั่วไป อัยการมีอำนาจเพียงตรวจสอบว่าพยานหลักฐานนั้น เพียงพอจะเสนอให้ศาลวินิจฉัยหรือไม่ ถ้าเพียงพอก็จะสั่งฟ้อง แต่ถ้าพยาน หลักฐานยังบกพร่อง ก็จะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมมาเท่านั้น (เมธา วาติเจริญ, 2539, น. 231)

นอกจากการตรวจสอบการใช้อำนาจจับโดยองค์กรอัยการและศาลแล้ว ในกรณีการจับ ในความผิดซึ่งหน้า ยังมีรูปแบบของการรายงานเหตุ และผลของการจับเป็นหนังสือเสนอต่อ ผู้บังคับบัญชา ซึ่งถือเป็นการตรวจสอบ ควบคุมการใช้อำนาจโดยองค์กรภายใน หมายถึง กระบวนการตรวจสอบที่ดำเนินการโดยองค์กรนั่นเอง ไม่มีองค์กรภายนอกอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง การตรวจสอบควบคุมภายใน ยังสามารถแบ่งออกตามลักษณะโครงสร้าง การบริหารขององค์กรนั้น ได้อีก คือ การควบคุมตรวจสอบโดยระบบการบังคับบัญชา ที่เป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่าง เจ้าหน้าที่ภายในตามลำดับชั้น (Bureaucracy) โดยให้ผู้บังคับบัญชาใช้อำนาจของตนในการ ตรวจสอบการกระทำของผู้ใต้บังคับบัญชาตามหลัก การรวมอำนาจ ซึ่งการตรวจสอบควบคุม การใช้อำนาจโดยองค์กรภายใน ยังถือเป็นอีกหนึ่งหนทาง ในการตรวจสอบการจับในกรณีความผิด ซึ่งหน้าของเจ้าพนักงานนอกเหนือจากการตรวจสอบโดยบทบัญญัติของกฎหมาย หรือผลในทาง กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

รวมถึง ณ ขณะปัจจุบัน สื่อมวลชน ยังถือเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมาก โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน (ธเนศ ชาลี, 2540, น. 121) เพราะเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงในบางอย่างที่เกิดขึ้น หลายคนอาจไม่ให้ความสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น หากสื่อไม่ทำการรายงานข่าว สิ่งที่เกิดขึ้น คงไม่เป็นประเด็น ให้มีการสืบสวน หาข้อเท็จจริง ซึ่งสื่อมวลชนถือกลไกอย่างหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิเสรี ภาพ ของประชาชน นอกเหนือจากมาตรการที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

บทสรุปและเสนอแนะ

บทสรุป

บทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจับในกรณีความผิดซึ่งหน้า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80 ของไทย มีความคล้ายคลึงกันกับกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์เหมือนกัน แต่มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจ กลับมีความคล้ายคลึงกันกับของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์

โดยสิ่งที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน ในระหว่างประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบเดียวกัน นั่นคือ บทบาทขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมกับการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบโดยกฎหมายประเทศฝรั่งเศส ได้ให้ความสำคัญในการวางหลักเกณฑ์การดำเนินคดีเกี่ยวกับการจับกุมและการสอบสวนคดีที่เป็นความผิดซึ่งหน้าไว้ค่อนข้างละเอียด โดยมีการสร้างกลไกในการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานรัฐ โดยองค์กร 3 ฝ่าย ทั้งนายตำรวจฝ่ายคดี อัยการและผู้พิพากษาสอบสวน และให้อำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าอย่างกว้างขวางทั้งราชฎและเจ้าพนักงานรัฐ นอกจากนี้ ยังมีระบบสอบสวนเฉพาะความผิดซึ่งหน้าที่เน้นความรวดเร็วในการทำงานเฉพาะในคดีที่สำคัญ แนวคิดและการปฏิบัติเรื่องการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า จึงปรากฏอย่างเด่นชัดอย่างมากในฝรั่งเศส ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมากกับของประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทย ไม่มีระบบการสอบสวนความผิดซึ่งหน้าโดยเฉพาะ อีกทั้งอัยการและผู้พิพากษาแทบจะไม่มีบทบาทใดเลย ในขั้นตอนของการสอบสวนคดีอาญา

โดยในส่วนมาตรการตรวจสอบการใช้อำนาจ ในการจับผู้กระทำความผิดของไทยนั้น จะมีแต่เฉพาะในกรณีของการจับตามหมาย ซึ่งเป็นการตรวจสอบโดยศาล ในส่วนของจับในความผิดซึ่งหน้า ผู้จับมีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งผู้ถูกจับว่า เขาจะต้องถูกจับ ตามมาตรา 83 เป็นหลัก เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นหรือมีพฤติการณ์อันเป็นเหตุให้ไม่อาจทำให้เจ้าพนักงานแจ้งได้เท่านั้น จึงจะเป็นข้อยกเว้นในทางปฏิบัติ หลักการแจ้งว่าจะต้องถูกจับและการแจ้งสิทธิ จึงเป็นมาตรการในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายในการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานก่อนการจับได้กรณีหนึ่ง ส่วนมาตรการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงาน ภายหลังการจับกรณีความผิดซึ่งหน้าของไทย ก็ไม่มีมาตรการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจที่แตกต่าง จากการจับกรณีทั่ว ๆ ไป อาทิ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 84 ได้กำหนดให้ เจ้าพนักงานหรือราชฎผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวน ตามมาตรา 83 โดยทันทีและแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้จับทราบ ซึ่งถือเป็นการตรวจสอบภายในองค์กรของตำรวจเอง นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 86 ประกอบกับมาตรา 87 ได้กำหนดให้รับส่งตัวผู้ถูกจับมาศาลโดยเร็ว เพื่อให้ศาลทำการตรวจสอบเหตุแห่งการจับ หากเป็นการจับโดยมีหมายศาล แต่ถ้าเป็นการจับหรือการค้นโดยไม่มีหมาย นอกจากศาลจะตรวจสอบว่ามีเหตุในการจับหรือไม่แล้ว ยังต้องตรวจสอบถึงความจำเป็นเร่งด่วน ที่จะทำการจับโดยไม่มีหมายด้วย ซึ่งคล้ายกันกับการตรวจสอบของสหรัฐอเมริกา ดังที่ศาลสูงสหรัฐอเมริกาได้วางหลักไว้ว่า ไม่จำเป็นต้องมีหมายจับ หากการจับนั้น ได้กระทำไปโดยมีเหตุอันควรเชื่อได้แล้วถือว่าเป็นการจับที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่จะต้องนำตัวผู้ถูกจับมาพบศาลโดยเร็ว เพื่อให้ศาลมีโอกาสดูแลถึง “เหตุอันควรเชื่อได้”

ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการมาตรการในการตรวจสอบถึงเหตุอันควรเชื่อได้นั้น ๆ ไว้ซึ่งหลักการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการจับกุมตัวของสหรัฐอเมริกาอย่างหนึ่ง คือ หลักการปรากฏตัวของผู้ถูกจับ ต่อหน้าเจ้าพนักงาน (appearance before a judicial) โดยการใช้ดุลพินิจในการจับกุมของตำรวจ จะต้องได้รับการตรวจสอบ ถึง เหตุอันควรเชื่อได้ในการจับภายใน 48 ชั่วโมง หลังจากทำการจับกุมว่าชอบด้วยเหตุหรือไม่ และถ้าการควบคุมได้กระทำโดยไม่ผ่านการตรวจสอบถึงเหตุดังกล่าวมากกว่า 48 ชั่วโมงให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ระยะเวลาที่เกินกว่านั้นไม่ชอบด้วยเหตุผล ซึ่งมีลักษณะคล้ายกันกับการตรวจสอบโดยการขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล ดังที่ปรากฏใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ก็เป็นหนึ่งในวิธีที่จะตรวจสอบถึงความชอบในการใช้อำนาจจับได้ ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหมดอำนาจในการควบคุมตัวแล้ว แต่ยังคงมีความจำเป็นที่ต้องเอาตัวผู้ต้องหา มาไว้ในอำนาจรัฐอีก เพื่อทำการสอบสวนอีก ย่อมต้องมาขอฝากขังต่อศาล ซึ่งหากศาลเห็นว่า การจับกุมบุคคลนั้น กระทำไม่ชอบ ศาลย่อมมีอำนาจที่จะไม่ออกหมายขังผู้ต้องหา เนื่องจากเหตุในการจับและการควบคุม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90 ให้สิทธิแก่ผู้ถูกคุมขัง, อัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขังสามารถร้องขอให้ศาลพิจารณาว่าการควบคุม หรือขัง ไม่ว่าจะเกิดโดยเจ้าพนักงานหรือบุคคลใดหากกระทำโดยมิชอบ ก็สามารถร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ปล่อยได้

ข้อเสนอแนะ

ดังที่ได้สรุปไปแล้วข้างต้นว่า มาตรการทางกฎหมายในการตรวจสอบการจับในกรณีความผิดซึ่งหน้าของไทยนั้น ได้กำหนดให้ศาล เป็นองค์กรที่มีบทบาทอย่างมากในการตรวจสอบ ซึ่งคล้ายคลึงกันกับของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งหากศาลเห็นว่าเป็นการจับที่ไม่ชอบ ศาลจะปฏิเสธไม่รับฟังสิ่งนั้นเป็นพยานหลักฐานในคดีเนื่องจาก เพราะเกิดจากการจับกุมโดยมิชอบของเจ้าพนักงาน ซึ่งผู้วิจัยมองว่า เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ รวมถึงผู้วิจัยยังมองอีกว่า มาตรการทางกฎหมาย รวมถึงมาตรการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบการจับในกรณีของความผิดซึ่งหน้าของไทยนั้น ยังมีไม่เพียงพอ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะเสนอแนะดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

กฎหมายควรกำหนดให้อัยการและศาลเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในกรณีที่เจ้าพนักงานได้จับกุมผู้กระทำความผิดในความผิดซึ่งหน้า และความผิดนั้นเป็นความผิดอาญาที่มีโทษร้ายแรง อย่างเช่น ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย คือ ประเทศฝรั่งเศส ได้มีกฎหมายกำหนดว่า หากเกิดคดีอาญาร้ายแรงขึ้น ในที่เกิดเหตุ ศาลและอัยการจะต้องเข้ามตรวจสอบการทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อช่วยกันค้นหาความจริงแห่งคดี นอกจากนั้นแล้ว เพื่อเป็นการกันการโต้แย้ง ในทางพยาน หลักฐาน จากผู้ที่กระทำความผิดซึ่งหน้า สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรที่จะจัดหากำลังขนาดเล็ก ติดกับตัวเจ้าพนักงาน ผู้ปฏิบัติงาน ในการออกปฏิบัติงานรักษาความสงบเรียบร้อย เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันถึงความสุจริตของผู้ปฏิบัติงาน เวลาที่ถูกร้องเรียน หรือถูกกล่าวหาว่าทำการจับกุมผู้กระทำความผิด ในความผิดซึ่งหน้าโดยมิชอบ

บรรณานุกรม

- คณิต ฌ นคร. (2531). *ความเป็นประชาธิปไตยในกระบวนการยุติธรรม*. รพี 31 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2541). กระบวนการยุติธรรมกับปัญหาความโปร่งใสและระบบการตรวจสอบ ตามรัฐธรรมนูญใหม่. *วารสารบทบัญญัติ*. 54(4), 47-55.
- จตุติ ธรรมมโนวานิช. (2537). *หลักกฎหมายและแนวปฏิบัติว่าด้วยการจับและการแจ้งข้อหา, การควบคุมและฝากขัง, การค้น และการปล่อยชั่วคราว*. ภาควิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ ส่วนวิชากฎหมาย โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.
- ธเนศ ชาลี. (2540). *มาตรการควบคุมการเริ่มต้นคดีของตำรวจ*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). สาขากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- พิมพ์เพ็ญ พัฒโน. (2542). *กลไกทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ศึกษากรณีการจับ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขากฎหมายอาญา และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- เมธา วาติเจริญ. (2539). *บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา “ทฤษฎีกับปฏิบัติ ทำได้แต่ไม่ค่อยจะตรงกัน”*. กรุงเทพฯ: สุตรไฟศาล.
- สถาบันกฎหมายอาญา. (2540). *สารานุกรมกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ*. กรุงเทพฯ: สถาบันกฎหมายอาญา.
- สถาบันกฎหมายอาญา. (2542). รายงานการสัมมนาทางวิชาการโครงการ “เวทีความคิดเพื่อการพัฒนาระบบ การยุติธรรมไทย” เรื่อง “กระบวนการยุติธรรมกับการสร้างความโปร่งใส และระบบการตรวจสอบตามแนวทางในรัฐธรรมนูญใหม่. *วารสารบทบัญญัติ*, 55(4), 125-166.
- อริยา มนุสข. (2547). *การจับ: ศึกษาเฉพาะกรณีความผิดซึ่งหน้า*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). สาขากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุริกขันธ์บุรี, กรุงเทพฯ.
- อุทัย อาทิวะ. (2546). *การจับการค้นในประเทศสหรัฐอเมริกา*. เอกสารประกอบการเรียนการสอน วิชาสิทธิมนุษยชน. มหาวิทยาลัยจุริกขันธ์บุรี.